

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ЕКСПЛОАТАЦИЈА НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ ВОЗИЛА

**III ГОДИНА
СООБРАЌАЈНА СТРУКА**

Техничар за железнички сообраќај

Скопје, 2007 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ЕКСПЛОАТАЦИЈА НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ ВОЗИЛА

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: техничар за железнички сообраќај

1.2.2. Струка: сообраќајна

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: трета година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет: задолжителен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по наставниот предмет *експлоатација на железнички возила* ученикот стекнува знаења, вештини и се оспособува:

- да познава услови и начини на употреба на патнички и товарни коли во меѓународен сообраќај;
- да ја објаснува постапката со колите во закуп и на корисникот на превоз;
- да ги опишува начините на товарење и осигурување на товарот во коли;
- да го проценува правилното товарење на коли;
- да стекнува навики за уредно, брзо и точно извршување на работата.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставата по *експлоатација на железнички возила*, неопходно е учениците да поседуваат претходни знаења стекнати во втора година по предметите експлоатација на железнички возила, организација на железнички сообраќај и практична настава од II година.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу темат. целини и меѓу предметите
1. УПОТРЕБА НА ПАТНИЧКИ КОЛИ ВО МЕЃУНАРОДЕН СООБРАЌАЈ	10	Ученикот: - да го идентификува начинот на кој е регулирана употребата на патнички коли во меѓународен сообраќај; - да ја опишува постапката за сообраќај на патнички коли во меѓународен сообраќај; - да го познава израмнувањето и пресметувањето на работата на коли во меѓународен сообраќај.	- Објаснување на правилникот РИЦ и начинот на неговото донесување; - набројување на железници кои го спроведуваат РИЦ; - објаснување на редовните и вонредните курсеви; - укажување на условите за сообраќај на коли во меѓународен сообраќај, исклучување, замена и повторно вклучување на коли, превоз надвор од службата, рок на користење, надомест за задоцнување; - презентирање начин и единици за израмнување и пресметка на работата на коли.	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (изб.)

2. УПОТРЕБА НА ТОВАРНИ КОЛИ ВО МЕЃУНАРОДЕН СООБРАЌАЈ	10	- Да го објаснува начинот на кој е регулирана употребата на товарни коли во меѓународен сообраќај; - да ги објаснува условите кои мора да ги исполнуваат колите за меѓународен сообраќај; - да ја опишува употребата на коли во меѓународен сообраќај; - да ги познава надоместоците за користење на странски коли.	-Објаснување на правилникот РИВ, начинот на неговото донесување; -објаснување на општите технички услови за коли, особените пратки, прием и одбивање на коли, начин на извршување на предавање и прием на коли; - укажување на услови за сообраќај на коли во меѓународен сообраќај, товарење на коли во враќање, враќање на празни странски коли, чистење и дезинфекција на коли; - презентирање начин и единици за пресметување на надоместоци за користење на странски коли.	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (изб.)
3. УПОТРЕБА НА ЦИСТЕРНИ И КОЛИ ЛАДИЛНИЦИ	8	- Да ја опишува употребата на цистерните во внатрешен и меѓународен сообраќај; - да ја објаснува отпремата на празни цистерни; - да ја опишува постапката со колите ладилници во внатрешен и меѓународен сообраќај.	-Објаснување на намената, означувањето и условите за користење на цистерни; - укажување на постапка при отпрема на празни цистерни; - објаснување на постапката за употреба на коли под управа на друштвото INTERFRIGO; - презентирање слики и цртежи.	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (изборна)
4. КОЛИ ВО ЗАКУП И КОЛИ НА КОРИСНИКОТ НА ПРЕВОЗ	6	- Да ги препознава колите во закуп и колите на корисникот на превоз; - да ја познава постапката за закуп на возила; - да ги идентификува колите за посебни железнички намени.	- Објаснување на колите во закуп, барање и одобрување на закуп, предавање на коли во закуп и нивно обележување, одржување и трошоци за закупени коли, постапка со неисправни закупени коли, враќање на коли од закуп;	Организација на железнички сообраќај, практична настава,

			-објаснување на колите на корисникот на превоз; -опишување на колите за особени железнички намени.	експлоатација на железнички возила (изборна)
5. ТОВАРЕЊЕ НА КОЛИ	10	- Да ги познава прописите за товарење на коли; - да ги идентификува видовите на товар; - да ги опишува видовите на товарните единици; - да го планира распоредувањето на товар во коли; - да ги дефинира дозволените димензии на товар; - да го опишува начинот на покривањето на товарот.	- Објаснување на општите прописи за товарење на коли, основните одредби, како и областа на нивната примена; - укажување на оптоварувањата кои настануваат при превоз; - давање примери за видови на товарни единици и за начинот на нивното формирање; -објаснување на распоредувањето на товар во колите; - презентирање примери за пресметување на однос на маса со оска; - објаснување на особените товари; - презентирање на товарниот профил и ограничувањата, како и постапката со товари кои се поголеми од подот на колата; -објаснување на начинот на покривање на коли со покривачи и мрежи.	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (изборна)

6. УПОТРЕБА НА КОЛИ И УРЕДИ ЗА ОСИГУРУВАЊЕ НА ТОВАРОТ	14	- Да ги опишува општите упатства за употреба на коли; - да ги познава уредите на колите наменети за осигурување на товарот; - да го опишува начинот на осигурувањето на товарот; - да ги проценува правилните начини на осигурувањето на товарот; - да истакнува последици од неправилно осигурување на товар.	-Опишување на општите упатства за употреба на коли кои се однесуваат на подот на колата, коли со високи или ниски страници, столбови на плато коли, деловите за прицврстување; -објаснување на преградните сидови, вдлабнувања во подот на колата, уредите за посебно врзување и уреди за осигурување на автомобили; - укажување на начин на употреба на подметачи и влошки и на средствата за поврзување на товарот; -објаснување на осигурувањето со дрвени греди, водилки од дрво или клинови; -презентирање на осигурувањето со непосредни и посредни врски; -објаснување на уредите против лизгање и пополнување на слободниот простор.	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (изборна)
7. НАЧИН НА ТОВАРЕЊЕ И ОСИГУРУВАЊЕ НА ТОВАР	14	- Да ја истакнува важноста на правилен утовар и осигурување на товарот; - да го опишува товарењето на растресити товари и предмети кои не се запакувани; - да го препознава крутото товарење; - да го опишува начинот на товарење на предмети кои можат да се тркалаат и предмети во слогови; - да ги идентификува предметите кои можат да се превртат; - да проценува кои пратки треба да се натоварат во повеќе коли.	- Укажување на важноста на правилен утовар и осигурување на товарот; - објаснување што се незапакувани и растресити товари и начинот на нивно товарење и осигурување; - опишување што е компактно товарење и укажување на случаи кога тоа се применува; -објаснување на осигурувањето со високи или ниски страници или со столбови; - укажување на пратки кои можат да се тркалаат, видови на такви пратки, оски во напречен и надолжен правец на коли;	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (изборна)

			-објаснување на пратките во слогови и пратки кои се подложни на превртување; - укажување на случаи кога пратките се товараат во повеќе коли; - презентирање слики, цртежи и скици.	

4.2. Наставни методи и активности на учење

Целите на наставниот предмет **експлоатација на железнички возила** се реализираат со примена на наставните форми: фронтална, групна и индивидуална. Како наставни методи може да се користат: демонстрација, дискусија, решавање на проблеми, активна демонстрација на учениците, учење преку сопствено откривање и др.

Активности на ученикот: црта, набљудува, споредува, прибележува, чита, открива, учи независно и работи домашни задачи.

Активностите на наставникот се: организира и раководи активна и индивидуална дејност кај учениците, објаснува, организира и води дискусија, дава инструкции, пишува на табла, демонстрира, ги оценува задачите, поставува прашања, регистрира, оценува и ги анализира резултатите.

4.3. Организација и реализација на наставата

Процесот на учење по предметот експлоатација на железнички возила треба да се изведува преку стручно – теоретска настава, да се создадат оптимални услови за индивидуализираната настава и работата во тимови, како и проектни задачи и индивидуални домашни. Образовните активности се организирани според неделен распоред на часовите во четири тримесечја и во две полугодија.

4.4. Наставни средства и помагала:

- аудио – визуелни помагала;
- слајдови;
- илустрации;
- макети и модели;
- учебници и учебни помагала;
- дополнителна литература;

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши перманентно, преку усно проверување на знаењата по секоја завршена тематска целина. Исто така, на крајот од полугодieto и наставната година се проверуваат постигањата на учениците преку изготвени тестови на знаења од тематски целини реализирани во текот на полугодieto и наставната година. Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на наставната програма, се постапува согласно на законската регулатива за средно образование.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по наставниот предмет **експлоатација на железнички возила** треба да ги поседува следните педагошки, персонални и професионални карактеристики: да е психофизички здрав, да владее со литературниот јазик и писмото на кои се изведува наставата, да е комуникативен и отворен за соработка, да е соодветно професионално образован, со или без работно искуство, да ја сака педагошката работа и да напредува во неа, да е добар организатор, да е креативен и способен за примена на иновации во образовната технологија.

6.2. Стандард за наставен кадар

Наставата по предметот **експлоатација на железнички возила** ја реализираат кадри со завршени студии по:
- **железнички сообраќај и транспорт;**
со здобиена педагошка, психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

За успешно реализирање на целите на наставниот предмет **експлоатација на железнички возила** наставата се реализира во специјализирани училници или кабинет за сообраќај, соодветно опремен со наставни средства и помагала, според нормативите за простор и опрема, во претпријатија чија основна или споредна дејност е проблематиката на железничкиот транспорт и шпедицијата.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2007 година

7.2. Состав на работната група:

1. Ридван Зекири,	дипл. маш. инж.,	раководител,	советник,	Министерство за образование и наука
2. м-р Гордан Стојик,	дипл. сооб. инж.,			наставник во СУГС „Владо Тасевски“- Скопје
3. Азра Тутик,	дипл. сооб. инж.,			наставник во СУГС „Владо Тасевски“- Скопје
4. Трајко Дебников,	дипл. сооб. инж.,			Македонски железници- Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2007 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по експлоатација на железнички возила ја одобри министерот за образование и наука со решение бр. 11-4398/1 од 12.06.2007 година.